

Oponentský posudek na disertační práci Karla Helmana *Postavy imigrantek v dílech současných amerických etnických autorek*

Karel Helman zkoumá ve své práci devatenáct románů či autobiografií od třinácti autorek různého etnického původu – čínského, korejského, vietnamského, karibského, afrického, mexického i kubánského. Ve středu jeho zájmu stojí především fakt exilu a imigrace. Obšírně dokládá, jaké mohou být motivy opuštění původní vlasti (přičemž se nezabývá díly, v nichž jsou tyto motivy politické), a líčí různé strategie adaptace ve Spojených státech. Prostor věnuje mj. rituálům přechodu, přenosu prvků mateřské tradice v exilu, biculturnímu tahu, hledání celistvosti imigrantek i kladům a rizikům amerikanizace.

Již z tohoto výčtu je zřejmé, že Helman zvolil pohled sociologický a obecně kulturní, nikoli literární. Přečetl úctyhodné množství sekundární literatury z oblasti amerických studií, etnických a kulturních studií, sociologie a dalších relevantních oborů, přičemž neopomenul ani české prameny. Helmanova erudice je nezpochybnitelná a škála autorit, k nimž se obrací a které cituje, impozantní – od Edwarda Saida, Johna W. Berryho, Anthonyho Giddense a Fernanda de Ortize až po kontroverzního Samuela Huntingtona. Protože toto téma u nás dosud nebylo dostatečně zpracováno, nevadí ani v zásadě kompilační charakter práce. Helman má navíc schopnost psát živě – to, že je práce psaná česky, je jeden z jejích největších kladů. V práci by však mohlo být o něco více odborné polemiky.

Na druhou stranu je třeba zamyslet se nad tím, pro jaké publikum je práce určena. Její cílový čtenář musí umět česky, znát všechny rozebírané primární prameny, nebo alespoň většinu z nich (jinak nemá šanci se orientovat), být obeznámen s terminologií sociologie a kulturních studií a zajímat se o interdisciplinární pohled na literaturu. Kolik takových potenciálních čtenářů u nás je? Název práce přitom zdůrazňuje americké etnické autorky, nikoli teorii exilu a akulturace, a program, v němž práce vznikla, nese název Anglická a americká literatura. Po přečtení práce čtenář ví o amerických etnických autorkách a jejich konkrétních dílech jen o málo víc než předtím. Na str. 2 má sice přehledný seznam i se jmény protagonistek, na str. 4 základní životopisné údaje a na str. 10 seznam použitých zkratk (to je obzvlášť nešťastné, neboť čtenář musí neustále listovat zpět, pokud se nerozhodne stránku vytrhnout, nebo si ji oxeroxovat), jenže ucelených informací o jednotlivých literárních dílech se mu nedostane (takže například nezjistí,

kdy se které z nich odehrává) a základní problémy, které se v nich řeší, stejně jako kdo je kdo, si musí během čtení práce postupně skládat jako puzzle. Sociologovi to vadit možná nebude, literátovi to vadí velice, o to spíš, že postavy děl autorek slouží pouze jako sociologické příklady. Estetická stránka děl, žánrová specifikace a způsoby narace jsou pro Helmana sekundární. Velmi by pomohla kapitola, která by všechny zmiňované romány a autobiografie krátce, avšak formou souvislého textu představila.

Jako nešťastná se jeví struktura práce se změnami řádkování uvnitř textu, rozsáhlým upřesňováním v poznámkách pod čarou a citacemi na šedém podkladě. Je jasné, že mělo jít o pečlivě promyšlenou hierarchizaci textu, jenže autor systém překombinoval a výsledkem není lepší soudržnost, nýbrž naopak větší nepřehlednost a chaos. Pro informaci autora uvádím připomínky formálního charakteru podrobněji:

– V práci najdeme mnoho termínů, za nimiž je v závorce jméno autora, které je uvedl do praxe, ale bez bližšího určení (např. na str. 50, 61, 76, 85, 90, 97, 99, 146, 166, 180).

– Někdy Helman jev popíše, vysvětlí na základě sekundární literatury, ale některý důležitý údaj zamlčí. Kde použil Saury v roce 1952 poprvé termín „třetí svět“ (str. 61)? Ve kterém díle provedl John W. Berry své rozdělení (str. 31)? Citát z Kingstonové na str. 70 není dokumentován v poznámce. Také některé komentáře v poznámkách nemají zdroj (např. na str. 114). Na str. 65 se hovoří o hře Davida Mameta, nikde však není uvedeno, o kterou hru jde.

– Velmi rušivě působí ustálený zvyk autora dávat věty uvozující přímou řeč až na konec („řekla Kingstonová“ za citátem), jen o něco méně vadí, že před substantivy se někdy objevují upřesňující adjektiva v závorkách (např. str. 129, 135 a na mnoha jiných místech).

– Ze sekundární literatury přeložené do češtiny autor cituje převážně v češtině (ale ne vždy – srov. str. 86 a 87), ovšem existenci překladů primárních děl (Tanová, Kingstonová) ignoruje a neuvádí ani v poznámce, ani v seznamu použité literatury.

– Velmi ruší uvádění iniciál jmen autorů – navíc Kingstonová je systematicky uváděna jako M. H. Kingstonová.

– Gender je někdy ponecháván v originále, jindy překládán jako „pohlavní rod“ (str. 40) či „rod“ (str. 59)

V pasážích o autobiografii užívá autor termínu „fiktivně autobiografický proud“ (str. 4) a „semiautobiografie“. Vzhledem k tomu, že každá autobiografie je do značné

míry fikcí, mohl by při obhajobě vysvětlit, jaký je vztah těchto termínů k termínu „autobiografický román“ použitým například Richardem Wrightem. Jaký je rozdíl mezi „karmový“, „karmický“ a „karmanový“ (str. 189)?

Autor používá pro svůj obsáhlý poznámkový aparát českou bibliografickou normu, resp. to, co se za ni vydává, přestože se v anglicky mluvících zemích systematicky již desítky let používá buď *MLA*, nebo *The Chicago Manual of Style*. To by tolik nevadilo (přestože nerespektuje zavedené pořadí „nejprve křestní jméno, pak teprve příjmení“, což přispívá k nepřehlednosti poznámek), pokud by v některých případech nedocházelo k nejasnostem a zmatkům:

- Čísla časopisů jsou uváděna někdy No., jindy Is.
- Používání odkazů typu Cit. vyd. a Cit. d., nenásledují-li odkazy z daných děl bezprostředně za sebou, nutí čtenáře neustále listovat a hledat. Ne nadarmo poslední vydání *The Chicago Manual of Style* tento způsob zavrhuje s poznámkou, že bychom měli brát ohled i na čtenáře.
- V ročnících časopisů se někdy chybně objevují římské číslice.
- Podtituly jsou často oddělovány čárkou místo dvojtečky (občas dvojnáčné). Před dvojtečkou jsou chybně mezery.
- V textu jsou tituly povídek uváděny kurzívou místo v uvozovkách bez kurzívy (další český zlozvyk) – tím ovšem nelze rozlišit, kdy odkazujeme k povídkové sbírce, a kdy ke stejnojmenné povídce z této sbírky, např. „Woman Hollering Creek“ a *Woman Hollering Creek* ve zkrácené citaci).
- U parafrází chybí v poznámkách rozmezí stran, či alespoň první relevantní strana (např. s udáním kapitoly nebo části). Nelze očekávat, že si čtenář, který bude chtít příslušnou pasáž najít, přečte celý sekundární pramen.
- V některých poznámkách chybí nakladatelství (např. na str. 147 i jinde).

Jako čtenář musím konstatovat paradox, že Helman napsal poměrně čtivě nepříliš čtivou práci. Tato práce je však na vysoké odborné úrovni, a přestože se primárně nejedná o práci literární, zaslouží si i od literáta uznalé přijetí.

Doporučuji ji k obhajobě.

V Olomouci dne 29. března 2006

Doc. PhDr. Marcel Arbeit, Dr.